

Osastopäällikkö Taneli Puumalainen

Valtioneuvoston asetus EUn digitaalisen koronatodistuksen kansallisen käytön väliaikaisesta rajoittamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta

1. Tausta ja valmistelu

Valtioneuvosto antoi 28.11.2021 koronavirusepidemian kiihtymisen johdosta tartuntatautilain 58 i §:n 5 momentissa tarkoitetut valtioneuvoston asetukset, joilla rajoitetaan koronatodistuksen edellyttämisestä mainitun pykälän 2 momentissa säädettyjä oikeusvaikutuksia (1296 ja 1297/2021) silloisilla epidemian leviämisalueilla. Hallituksen suositusten mukaisesti viranomaiset ovat myös arvioineet ja ottaneet laajasti ja täysimääräisesti käyttöön tartuntatautilain mukaisia epidemiantorjunnan keinoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on 29.11.2021 toimittanut sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon, jonka mukaan epidemian leviämisalueiksi on tullut uusia alueita.

Asetusehdotus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä kiireellisenä virkatyönä. Alueellisesta epidemiatilanteesta on saatu 29.12.2021 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto sekä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen 30.12.2021 antama lausunto. Lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on päivittänyt sähköpostitse Ahvenanmaan epidemiatilanteeseen liittyviä tunnuslukuja ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus toimitti 3.1.2022 aikaisemmin toimittamaansa lausuntoa täydentävän lausunnon.

Ahvenanmaalta pyydettiin lisäksi erikseen lausuntoa EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisen käytön väliaikaista rajoittamista koskevan asetusmuutoksen tarpeellisuudesta. Ahvenanmaan maakunnan hallitus toimitti lausuntonsa 4.1.2022. Ahvenanmaan maakunnan hallitus arvioi maakunnan nykyisen epidemiatilanteen perusteella tarpeelliseksi sen, että Ahvenanmaa sisällytetään valtioneuvoston asetukseen ja että tartuntatautilain 58 ja 58 d §:ssä tarkoitetussa päätöksissä asetetut velvoitteet ja rajoitukset koskevat Ahvenanmaalla järjestettäviä yleisötilaisuuksia, tiloja ja toimintoja riippumatta siitä, edellyttääkö toiminnanharjoittaja asiakkailtaan ja osallistujiltaan EU:n digitaalisen koronatodistuksen esittämistä.

Kiireellistä asetusehdotusta, jossa pykälään on lisätty Ahvenanmaan maakunta, ei ole tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa (VNOS 30 §).

2. Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

Epidemiologinen ja palvelujärjestelmän tilannekuva, uuden virusmuunnoksen muodostama uhka sekä rokotusten vaikutus epidemian kulkuun ja palvelujärjestelmän kestävyys on esitetty valtioneuvoston ylimääräisessä istunnossa 28.11.2021 esitetyssä muistiossa.

Uusimman 29.12.2021 saadun tilannetiedon mukaan epidemiatilanne on Suomessa jatkanut heikentymistään viime viikkojen aikana. Tapausmäärät ovat kasvaneet jatkuvasti lokakuun puolestavälistä lähtien. Kahden viimeksi kuluneen viikon aikana (13.12.–26.12.) uusia koronatartuntoja ilmaantui

Suomessa 542 /100 000 asukasta, kun edellisten kahden viikon aikana (29.11.– 12.12.) ilmaantuvuus oli 362 /100 000 asukasta. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tietoihin perustuvan Covid-19-tilannekatsauksen¹ 3.1.2022 päivittämän tilaston mukaan Suomessa on edellisen 14 vuorokauden aikana todettu 58 089 uutta covid-19-tartuntaa, mikä on 136 prosenttia enemmän kuin edellisen 14 vuorokauden aikana. Maanantaina 3.1.2022 klo 13:00 mennessä oli todettu 17 047 uutta covid-19-tartuntaa.

Viimeksi kuluneiden viikkojen aikana covid-19-tapauksia on havaittu suhteellisesti eniten rokottamattomilla 12–49-vuotiailla, noin 1 300 sataatuhatta asukasta kohden.

Sairaalahoidossa erikoissairaanhoidon osastoilla oli viikon 51 päättyessä (26.12.) 214 potilasta, joista 159 oli hoidossa tavanomaisilla vuodeosastoilla ja 55 teho-osastoilla (Taulukko 1). Erikoissairaanhoidon kuormitus on ollut korkealla tasolla marraskuusta lähtien, mutta ei ole enää kasvanut samassa suhteessa lisääntyneiden tapausmäärien kanssa.

Taulukko 1. Erikoissairaanhoidon covid-19-sairaalapotilaiden määrä kunkin viikon lopussa. Tavanomaisten vuodeosastojen tiedot täydentyvät takautuvasti erityisesti viimeisen viikon osalta. (Tietolähteet: Hilmo, Tehohoidon laaturekisteri ja Tartuntatautirekisteri)

Erikoissairaanhoidon kuormitus					
Sairaalassa olevien covid-19-potilaiden määrä viikon lopussa (sunnuntai)					
	Viikko 47 28.11.	Viikko 48 5.12.	Viikko 49 12.12.	Viikko 50 19.12.	Viikko 51 26.12.
Tavanomaisilla vuodeosastoilla	132	126	108	156	159
Teho-osastoilla	50	52	53	60	55
Erikoissairaanhoidon vuodeosastoilla yhteensä	182	178	161	216	214

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tietoihin perustuvan Covid-19-tilannekatsauksen mukaan maanantaina 3.1.2022 sairaalahoidossa on 398 potilasta covid-19-taudin vuoksi ja tehohoidossa potilaita on 53.

Alueet ovat arvioineet epidemiatilanteensa 29.12.2021 seuraavasti:

¹ Koronavirus. Covid-19-tilanne Suomessa. Päivitetty 3.1.2022. Verkossa: <https://www.koronatilastot.fi/fi/>.

Leviämisalueiden tunnusmerkit täyttyvät 20 alueella:

Ahvenanmaan maakunta sekä Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin ja Uudenmaan (HUS), Itä-Savon, Kanta-Hämeen, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Pohjan, Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Vaasan ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirit.

Leviämisalueiden tunnusmerkit eivät täyty yhdellä alueella:

Kainuun sairaanhoitopiiri

Muutokset edelliseen viikkoon (21.12.2021) verrattuna:

Leviämisalueen tunnusmerkkien on todettu täyttyvän 29.12. alkaen myös Ahvenanmaan maakunnassa.

2.2 Nykytilan arviointi

Aiempien epidemiaa torjuvien toimien vaikutukset, uusien rajoitustoimien toteuttaminen, yleisötilaisuuksien ja yleisten asiakas- ja osallistujatilojen rajoittaminen sekä sen merkitys epidemian leviämisen kannalta samoin kuin THL:n koronatodistuksen oikeusvaikutusten rajoittamiseen liittyvät lausunnot 20. ja 27.12.2021 on esitetty valtioneuvoston ylimääräisessä istunnossa 28.11.2021 esitetyssä muistiossa.

Valtioneuvoston asetuksilla 1296 ja 1297/2021 toteutettiin 28.12.2021 rajoitustoimia, jotka edelleen 30.12.2021 selvästi täyttävät tartuntatautilain 58 i §:n 5 momentissa säädetty edellytykset. Ahvenanmaan maakunnan alueellinen yhteistyöryhmä arvioi leviämisalueen tunnusmerkkien täyttyvän 29.12.2021 alkaen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on lausunnossaan 29.11.2021 todennut, että sen arvio kyseisten alueiden epidemiatilanteesta ei poikkea alueellisten yhteistyöryhmien omista arvioista. Taulukossa 2 on kuvattu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 4.1.2022 päivittämiä Ahvenanmaan epidemiologia tunnuslukuja covid-19-taudin osalta.

Taulukko 2. Ahvenanmaan epidemiologia tunnuslukuja viimeisen 21–28 vuorokauden ajalta.

	4.–10.12.	11.–17.12.	18.–24.12.	25.–31.12.
14 vrk tapaussumma	24		266	
14 vrk ilmaantuvuus / 100 000 asukasta Koko väestössä	79		876	
7 vrk tapaussumma	17		19	247
Positiivisten tapausten osuus	2,8 %		3,0 %	37,7 %

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 33 §:n mukaan ennen kuin valtioneuvosto antaa säädöksiä, joilla on erityistä merkitystä maakunnalle, on asiasta hankittava maakunnan hallituksen lausunto. Kyseinen lausunto on saatu 30.12.2021 kello 11.06.

Maakunnan hallitus on lausunnossaan 30.12.2021 todennut, että viikoilla 50 ja 51 (2021) todettiin yhteensä 37 uutta covid-19-tapausta. Ahvenanmaan 14 vuorokauden ilmaantuvuus oli tämän johdosta 123/100 000 asukasta. Ahvenanmaan maakunnanhallituksen lausunnon mukaan viikon 52 alussa (27.-29.12.2021) todettiin lisäksi 77 uutta covid-19-tartuntaa, joista suuri osa oli tunnettujen tartuntaketjujen sisällä ja todennäköisesti saatu Ahvenanmaan ulkopuolelta, mutta joukossa oli myös useita yhteiskunnan sisällä tapahtuneita tartuntoja.

Maakunnan lausunnon mukaan osa tapauksista on todennäköisesti saanut alkunsa yökerhoista. Ahvenanmaalla myös kaksi rokotusannosta saaneet henkilöt asetetaan altistumistilanteissa karanteeniin, sillä Omikron-variantti on suurella todennäköisyydellä levinnyt myös Ahvenanmaalle. Lausunnon mukaan Ahvenanmaan sairaanhoidon kuormitus on suuri, mutta 29.12.2021 ketään ei kuitenkaan hoidettu sairaalassa covid-19-tartunnan vuoksi.

Ahvenanmaan covid-19-yhteistyöryhmä arvioi 29.12.2021, että Ahvenanmaa on siirtynyt leviämisvaiheeseen. Maakunnan hallitus totesi lausunnossaan Ahvenanmaan siirtyneen leviämisvaiheeseen. Ahvenanmaan maakunnan hallitus puolsi 4.1.2022 toimittamassaan lausunnossa Ahvenanmaan lisäämistä EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisen käytön väliaikaista rajoittamista koskevan asetuksen soveltamisalan piiriin.

Epidemian leviämisen estämiseksi ja välittömästi edellä mainitussa lausunnossa esitettyjen tietojen perusteella on välttämätöntä lisätä Ahvenanmaan maakunta asetuksen alueellista soveltamisalaa koskevaan luetteloon.

3. Ehdotetut muutokset

Valtioneuvoston asetuksilla 1296/2021 ja 1297/2021 on säädetty, että EU:n koronatodistuksen käytöllä ei epidemian leviämisalueilla voi vapautua viranomaisten tartuntatautilain 58 ja 58 d §:n nojalla määräämistä rajoituksista. Pohjois-Karjalan ja Itä-Savon sairaanhoitopiirit lisättiin asetuksen 1 §:n 3 momenttiin asetuksella 1373/2021. Asetus on voimassa 20.1.2022 saakka.

Koska myös Ahvenanmaan maakunta on uusimman tiedon mukaan epidemian leviämisaluetta, valtioneuvostolle esitetään, että se lisittäisiin asetusten soveltamisalaan eli 1 §:n 2 momenttiin. Ahvenanmaan maakunnan hallitus puoltaa muutosta.

Rajoitus toteutettaisiin muuttamalla 20.1.2022 saakka voimassa olevaa asetusta 1297/2021 sellaisena kuin se on asetuksessa 1373/2022 7.1.2022 lukien.

4. Esityksen vaikutukset

Yleisötilaisuuksien järjestämiseen sekä yleisölle avoimiin asiakas- ja osallistujatiloihin kohdistuvia rajoituksia, rajoitusten vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä taloudellisia vaikutuksia on käsitelty valtioneuvoston ylimääräisessä istunnossa 28.11.2021 esitetyssä muistiossa.

Ehdotettujen muutosten vaikutukset kohdistuvat niihin alueisiin, jotka lisättäisiin asetuksen soveltamisalaan. Sääntelyn kohteisiin kohdistuvien rajoitusten negatiiviset vaikutukset johtuvat osaltaan nyt ehdotetusta asetuksesta, mutta pääosin vaikutukset syntyvät kuntien ja aluehallintoviranomaisten päättämistä yksityiskohtaisista rajoituksista ja velvoitteista.

5. Sääntelyn välttämättömyyden arviointi

Valtioneuvoston asetuksilla 1296/2021 ja 1297/2021 säädettyjen rajoitusten - samoin kuin niihin nyt esitettyjen muutosten - tulee täyttää tartuntatautilain 58 i §:n 5 momentissa säädettyt välttämättömyyden edellytykset kyseisenä ajanjaksona sekä kyseisillä alueilla. Valtioneuvoston on lisäksi tarkoin seurattava asetuksen ajantasaisuutta ja se on välittömästi kumottava, jos rajoitukselle säädetty edellytykset eivät enää täyty.

Rajoitusten välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus vallitsevassa epidemiatilanteessa 20.1.2022 saakka on perusteltu kyseisillä epidemian leviämisaueilla valtioneuvoston ylimääräisessä istunnossa 28.11.2021 esitetyssä muistiossa. Esitetty poikkeus koronatodistuksen käyttömahdollisuudesta rajautuisi edelleen yhdenmukaisesti vain sellaisiin alueisiin, jotka ovat epidemian leviämisen kannalta pahimmassa vaiheessa. Nyt myös Ahvenanmaan maakunta on siirtynyt epidemian leviämisvaiheeseen.

Muistiossa on todettu, että hallitus varautuu nyt suorien ja välttämättömien rajoitustoimista aiheutuvien kustannusten korvaamiseen tilanteen edellyttämällä tavalla. Työ- ja elinkeinoministeriö on ilmoittanut, että jatkovalmistelussa linjataan pikaisesti korvausten toteuttamistavasta erityisesti yritysten kustannustukilainsäädännön (sulkemiskorvaus, rajattu kustannustuki), työttömyysturvan sekä tapahtumien (mukaan lukien kulttuuri ja urheilu) peruuntumisen osalta. Lisäksi jatketaan koronatilanteesta johtuvien suorien kustannusten korvaamista viranomaisille täysimääräisesti. Alueet, jotka nyt ehdotetaan lisättäväksi asetuksen soveltamisalaan, olisivat rajoitusten kohteena käytännössä saman ajan kuin asetuksessa 1296/2021 määritellyt alueet.

Edellä esitetyin perustein ehdotuksen on arvioitu täyttävän laissa säädetty välttämättömyyden vaatimukset. Lisäksi ehdotuksen hyötyjen ja haittojen laaja-alaisen arvioinnin jälkeen siinä säädettyjen rajoitusten on arvioitu edelleen olevan oikeasuhtaisia ja Ahvenanmaan maakunnan lisäämisellä asetuksen soveltamisalaan on hyväksyttävät, oikeasuhtaiset sekä välttämättömät perusteet.